

Δημήτρης Μπελαντής Το νέο αντιτρομοκρατικό νομοσχέδιο: Απειλή για τις λαϊκές ελευθερίες

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 η τότε κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας εισήγαγε το νόμο 774/1978 για την «καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος». Ο νόμος αυτός εφαρμόστηκε σε μία σειρά περιπτώσεων (ως την κατάργησή του το 1983 από το ΠΑΣΟΚ επί υπουργού Δικαιοσύνης Γ. Μαγκάκη), είτε ιδιόμορφης αντιξουσιαστικής τοποθέτησης (όπως π.χ. τα μέλη της ομάδας του δολοφονημένου γιατρού Τσιρώνη, η ομάδα Ζηρίνη κ.λπ.) είτε συλλογικής αντίστασης σε πρακτικές των μηχανισμών καταστολής (π.χ. διαδηλώσεις στην Αγία Βαρβάρα το 1979) απολύτως διακριτής από την ατομική τρομοκρατία. Αρκετοί άνθρωποι καταδικάστηκαν σε ποινές κάθειρξης και φυλακίστηκαν στη βάση αυτού του νομοθετήματος μέχρι την κατάργησή του, εκπορευόμενοι στη συντριπτική πλειοψηφία τους από την Αριστερά και τον αντιξουσιαστικό χώρο. Αιτιολογία της εισαγωγής αυτού του νόμου στάθηκε η δράση της «17 Νοέμβρη» και άλλων ένοπλων οργανώσεων αλλά και η τάση εκείνη την εποχή ευθυγράμμισης με την αντιτρομοκρατική θωράκιση άλλων ευρωπαϊκών χωρών (Γερμανία-Ιταλία) εν όψει της εισόδου της Ελλάδας στην ΕΟΚ.

Πραγματική στόχευση αποτελούσαν τα

κινήματα του μεταπολιτευτικού ριζοσπαστισμού, ιδίως στο βαθμό που αυτά σινεπάγονταν πρακτικές ρήξης (στους δρόμους) με τους μηχανισμούς καταστολής και μία τάση αμφισβήτησης της επίσημης πολιτικής αντιπροσώπευσης¹.

Κατά ανάλογο τρόπο το Δεκέμβριο του 1990 η κυβέρνηση και πάλι της Νέας Δημοκρατίας (του Κωνσταντίνου Μητσotάχη αυτή τη φορά) εισήγαγε το «νόμο για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα» (ν. 1916/1990), συγκαταλέγοντας για πρώτη φορά την πολιτική τρομοκρατία στην ευρύτερη κατηγορία του «οργανωμένου εγκλήματος» (από κοινού με το «κοινό» οργανωμένο έγκλημα και τις ενώσεις συμμοριακού και μαφιόζικου χαρακτήρα). Λίγους μήνες μετά τη δολοφονία του Παύλου Μπακογιάννη από τη «17η Νοέμβρη», οι τότε υπουργοί Αθανάσιος Κανελλόπουλος και Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος (αλλά και η εισηγήτρια βουλευτής Θεοδώρα Μπακογιάννη) δομούσαν την επιχειρηματολογία τους στην ανάγκη «εύλογων» περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, προκειμένου να διασφαλισθεί το δικαίωμα στη ζωή και η ασφάλεια των πολιτών. Η κυβέρνηση του Κ. Μητσotάχη διέπραξε το σφάλμα να ανοίξει μέτωπο και στους εκδότες με την

ποινικοποίηση της δημοσίευσης προκηρύξεων των οργανώσεων του «οργανωμένου εγκλήματος». Δημιουργήθηκε έτσι ένα μέτωπο αντιπολίτευσης-εκδοτών που συνέβαλε από την πλευρά του στην κοινωνική απονομιμοποίηση του νόμου και μετά την πτώση της κυβέρνησης Μησοτάκη στην κατάργηση του νόμου από τη νέα κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ του 1993 (επί υπουργού Γ. Κουβελάκη). Στην περίπτωση του ν. 1916/1990 η δίκη των εκδοτών το Σεπτέμβριο του 1991 επεσκίασε την πραγματική και κρίσιμη λειτουργία του: όχι μόνο τη χρήση του για να οργανωθούν σκευωρίες κατά συνήθων υπόπτων (περιπτώσεις Ε. Σκυφτούλη, Γ. Μπαλάφα κ.λπ.), αλλά και την υποδήλωση ως δύναμη «τρομοκρατικών» όλων των μαχητικών αντικυβερνητικών πρακτικών των εργαζομένων, οι οποίες αμφισβητούσαν με όρους ρήξης τη νεοφιλελεύθερη κοινωνική επίθεση του μησοταξικού βαλκάνιου θάτσερισμού (ας θυμηθούμε τη φράση του Κ. Μησοτάκη ότι το σωματείο της ΕΑΣ έκανε χρήση «τρομοκρατικών» πρακτικών).

Τόσο το 1978 όσο και το 1990 η κομμουνιστική ή κομμουνιστογενής Αριστερά και το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου (αλλά και το Κέντρο το 1978 ή οι «Οικολόγοι Εναλλακτικοί» το 1990) είδαν στους αντιτρομοκρατικούς νόμους το θεμέλιο ενός αυταρχικού αστικού κράτους με ομοιότητες προς το μετεμφυλιακό παρελθόν². Στην περίπτωση του ν. 774/1978 ήταν ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης τον υπό ψήφιση νόμο «νέο ν. 509» και έκτρωμα στρεφόμενο κατά των ελευθεριών του ελληνικού λαού. Ο ίδιος 12 χρόνια αργότερα στη συζήτηση προ ημερησίας διατάξεως για την τρομοκρατία (27-11-1990, Συνεδρίαση ΛΘ της συνόδου 1990-1991) παρατηρούσε ότι το τρο-

μοκρατικό φαινόμενο έχει στην Ελλάδα μηδαμινή εμβέλεια, συγκρινόμενο με άλλες χώρες, και άρα ότι δεν υπάρχει καθόλου ανάγκη θέσπισης μιας ειδικής αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, το νομοθετικό οπλοστάσιο είναι επαρκές. Τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, συμπαρατασσόμενα με τους «προοδευτικούς εκδότες», διεμήνυαν σε κάθε κατεύθυνση τον «ολοκληρωτικό» χαρακτήρα του τρομο-νόμου και έδειχναν τη συνοχή του με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική της κυβέρνησης Μησοτάκη³. Ας θυμηθούμε ότι εκείνη την περίοδο το ΠΑΣΟΚ διατηρούσε ακόμη μία επίφαση παραδοσιακού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, αντιτίθετο στις ιδιωτικοποιήσεις, στην κατάργηση ασφαλιστικών δικαιωμάτων, στην πολιτική Κοντογιαννόπουλου/Σουφλιά στην εκπαίδευση κ.λπ. Ήταν αυτή η εμμονή του ΠΑΣΟΚ σε μία άρνηση της ειδικής νομοθεσίας, η οποία οδηγούσε τη ΝΔ να το κατηγορεί για *ιδιόμορφη ανοχή προς την τρομοκρατία* (π.χ. Θεοδώρα Μπακογιάννη στη Βουλή το 1990) και οδήγησε στην ολική κατάργηση του αντιτρομοκρατικού νόμου το 1993.

Σήμερα, οκτώ έτη αργότερα, το «Νέο ΠΑΣΟΚ» του Κ. Σημίτη δείχνει να ασπάζεται την ανάγκη ενός ειδικού νόμου για το «οργανωμένο έγκλημα». Πολλά έχουν αλλάξει από το 1993 μέχρι σήμερα: Η ισχύ το 1993 ταξική διαχωριστική γραμμή μεταξύ της σοσιαλδημοκρατίας και του μησοταξικού νεοφιλελευθερισμού έχει ουσιαστικά εξαλειφθεί. Η γραμμή του Μησοτάκη για τις ιδιωτικοποιήσεις, το ασφαλιστικό, την εκπαίδευση, τα εισοδηματικά έχει δικαιωθεί και αποτελεί πρότυπο για την ισχύουσα κυβερνητική πολιτική. Μόνη διαφορά η ικανότητα *ελαστικής και συναινετικής* διαχείρισης αυτών των στρατηγικών σε σχέση με τη ΝΔ του 1990-1993. Στον τομέα της πολιτικής «κρατικής ασφαλείας» αυτό

που φαίνεται να έχει πραγματικά αλλάξει είναι η αυξανόμενη και αδιάκριτη γοητεία που ασκεί στους μηχανισμούς εσωτερικής κρατικής ασφαλείας (εθνικούς αλλά και υπερεθνικούς) και στις «αριστερές» κατά πλειοψηφία ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ένα πρότυπο κρατικής θωράκισης βορειο-αμερικανικής έμπνευσης και καθοδήγησης, με κεντρική ιδέα αναφοράς την «τρομοκρατία» και το «οργανωμένο έγκλημα»⁴. Το πρότυπο αυτό σωρεύει στο σχήμα της «τρομοκρατίας» σαφέστατα συμπεριφορές συλλογικής πολιτικής αμφισβήτησης της νεοφιλελεύθερης/κεφαλαιοκρατικής «Νέας Τάξης Πραγμάτων». Όχι μόνον πολιτικές οργανώσεις αλλά και κρατικές υποστάσεις (Ιράν, Λιβύη, Β. Κορέα, Γιουγκοσλαβία μέχρι πρότινος) χαρακτηρίζονται ως «εγκληματικές» με επιλεκτικά κριτήρια πολιτικής σκοπιμότητας. Η ευθυγράμμιση της κυβέρνησης Σημίτη με αυτό το πρότυπο επιβεβαιώνει την εκτίμηση αξιωματούχων των ΗΠΑ ότι η Ελλάδα είναι μία «τρομοκρατούμενη χώρα». Δε θα έπρεπε όμως αυτή η εντατική συνεργασία και ευθυγράμμιση με τις επιταγές των ΗΠΑ να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η ελληνική άρχουσα τάξη απλώς σύρεται σε αυτή την επιλογή της κρατικής υπερθωράκισης. Αυτή η επιλογή είναι ώριμη επιλογή και από καθαρά εσωτερικούς πολιτικούς λόγους: παρά το 87% των εκλογών του 2000 στα βασικά αστικά κόμματα, οι επερχόμενες ανακατατάξεις σε επίπεδο συρρίκνωσης εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων (ασφαλιστικό, ήδη κατάργηση οκταώρου, ολοκλήρωση ιδιωτικοποιήσεων, συρρίκνωση σταθερών εργασιακών σχέσεων, χτύπημα της συνδικαλιστικής οργάνωσης, αλλαγές στον αγροτικό τομέα κ.ά.) είναι τόσο ραγδαίες ώστε προϋποθέτουν: α) αλλαγές στις σχέσεις συναίνεσης και αντιπροσώπευσης και β) τρομοκρατία της κοι-

νωνίας με την κατάργηση ή συρρίκνωση παραδοσιακών συλλογικών και ατομικών δικαιωμάτων με πολιτικό χαρακτήρα, μέσων πάλης και αμφισβήτησης. Έτσι, ο τρομο-νόμος συμβαδίζει με το επικείμενο νομοσχέδιο για τις συναθροίσεις (μη προσέγγιση σε δημόσια κτίρια, συλλογική ευθύνη για αξιόποινες πράξεις, φωτογραφίσεις με κάμερες, κάλυψη ενός μόνο οδοστρώματος κ.λπ.). Συμβαδίζει με τη συνεχή δικαστική απαγόρευση των απεργιών και με τον αποκλεισμό εναλλακτικών απόψεων, τη συρρίκνωση της πολιτικής ελευθερίας έκφρασης από το λόγο των ΜΜΕ. Όπως και σε άλλες χώρες (π.χ. βρετανικός αντιτρομοκρατικός νόμος του Blair ο οποίος ποινικοποιεί ακόμη και την υποστήριξη/προβολή «αλλοδαπών τρομοκρατικών οργανώσεων»), διαμορφώνεται ένα ασφυκτικό ανταρτικό πλαίσιο προληπτικής αντεπαναστάσεως για την περίπτωση όπου δε θα είναι ευχερές στο μέλλον ο έλεγχος των κοινωνικών αντιστάσεων, ιδίως μάλιστα από τη στιγμή που παράλληλα προς την «εθνική» ταξική πάλη αναπτύσσονται το τελευταίο διάστημα αντιφατικές αλλά υπαρκτές διεθνείς αντι-νεοφιλελεύθερες εκδηλώσεις και πρωτοβουλίες (π.χ. Σιάτλ, Πράγα, Νίκαια κ.ά.).

Η εξαιρετικής έντασης οργάνωση της φρούρησης αυτών των εκδηλώσεων από την αστυνομία (αλλά και το στρατό π.χ. στο Νταβός πρόσφατα) συνδέεται με το νέο ανταρτικό πλαίσιο, χαρακτηριστικό της θεσμικής υλικότητας του ύστερου καπιταλισμού. Όπως επίσης συνδέεται με αυτό και αποτελεί συμπλήρωμά του η συντήρηση και ισχύς κατασταλτικών διεθνών πλαισίων και πλεγμάτων επιτήρησης (π.χ. Schengen) αλλά και η θέσπιση νέων Διεθνών Συμβάσεων κατά της «τρομοκρατίας» και του «οργανωμένου εγκλήματος», δεύτερης γενεάς. Ήδη το Δεκέμβριο του 2000 υπογράφηκε

στο Παλέρμο και στα πλαίσια του ΟΗΕ η Διεθνής Σύμβαση για τη Συνεργασία κατά του «οργανωμένου εγκλήματος». Βασικά μέτρα του ελληνικού τρομο-νόμου, όπως η άρση του απορρήτου επικοινωνιών, η άρση αξιοποιούν για όσους συμβάλλουν στην εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων, η κεκαλυμμένη δράση των αστυνομικών, οι οποίοι εξωθούν σε παράνομες πράξεις για να συλλάβουν στη συνέχεια τους «εγκληματίες», προβλέπονται ήδη από τη Σύμβαση του Παλέρμο και θα αποτελέσουν με την κύρωσή της εσωτερικό δίκαιο της χώρας. Στη «διεθνοποίηση» του μεταφορντικού καπιταλισμού αντιστοιχεί η διεθνοποίηση της κρατικής τρομοκρατίας, προκειμένου να ανασχεθεί η ανάπτυξη αλλά και η διεθνοποίηση των κοινωνικών αντιστάσεων.

Όσο για το περίφημο οικονομικό «οργανωμένο έγκλημα», δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ενδυνάμωσή του αφορά σε μεγάλο βαθμό τη διαχείριση αδύναμων και αποπτωχευμένων κοινωνικών ομάδων (μετανάστες, γυναίκες, άνεργοι κ.λπ.). Το λύσιμο διά του τρομο-νόμου των χειρών της αστυνομίας, στο εσωτερικό της οποίας αναπτύσσονται βασικοί μηχανισμοί υποστήριξης του οργανωμένου εγκλήματος^{4α}, αποτελεί σχήμα οξύμωρο. Ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτές οι ομάδες πλήττονται σκληρά από την κυβερνητική κοινωνική και «μεταναστευτική» πολιτική.

Οι βασικές ρυθμίσεις του τρομο-νομοσχεδίου ειδικότερα

1. Το οικοδόμημα του τρομο-νόμου οργανώνεται γύρω από το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης, της οργάνωσης δηλαδή που αποσκοπεί στην τέλεση απαριθμούμενων κακουργημάτων όπως ανθρωποκτο-

νιών, απαγωγών, εμπορίας ναρκωτικών, εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής κ.ά. (άρθρο 1). Ακόμη και αν οι πράξεις αυτές δεν έχουν πραγματοποιηθεί, η κατάρτιση της οργάνωσης και συμμετοχή σε αυτή αποτελεί ιδιώνυμο αδίκημα κακουργηματικής μορφής (τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών). Και μέχρι σήμερα ήταν βεβαίως αξιοποίη η ένωση για την τέλεση κακουργημάτων και πλημμελημάτων («συμμορία» και «σύσταση» σε άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα). Πλην όμως, με δεδομένη την κατ'εξαιρεση ποινική αξιολόγηση ουσιαστικά του προπαρασκευαστικού σταδίου πριν από την τέλεση των βασικών αδικημάτων, το αδίκημα ήταν πολύ ελαφρότερο, ήταν πλημμέλημα. Η τυποποίηση του ιδιώνυμου παρουσιάζει από νομική άποψη σημαντικά προβλήματα: α) ταυτίζει την οργάνωση της πολιτικής τρομοκρατίας με αυτή του από οικονομικά κίνητρα οργανωμένου εγκλήματος, καταργεί δηλαδή την ιδιαιτερότητα του πολιτικού εγκλήματος, β) ποινικοποιεί υπέρμετρα το προπαρασκευαστικό στάδιο, γ) δεν οριοθετεί επαρκώς την ποινικοποιούμενη περιοχή σε σχέση με την πολιτική ελευθερία έκφρασης και δράσης (όσο βαρύτερη είναι η ποινική αξιολόγηση τόσο πιο συγκεκριμένα πρέπει να ορίζεται το αδίκημα), αφού η εγκληματική ένωση ορίζεται μόνον ως οργάνωση, δηλαδή ένωση με οργανωτική δομή και τοποθέτηση των ατόμων εντός αυτής, χωρίς να απαιτείται αναγκαστικά εξοπλισμός, εφοδιασμός, σχέδιο, ηγεσία κ.λπ.⁵ Πώς λ.χ. μπορεί να οριοθετηθεί ικανοποιητικά μία ανατρεπτικής στόχευσης πολιτική οργάνωση από μία εγκληματική οργάνωση του τρομο-νόμου, όταν ως διαφοροποιητικό στοιχείο δεν τίθενται αντικειμενικοί δείκτες, αλλά το στοιχείο του «σκοπού τέλεσης...» με όλη τη δεδομένη υποκειμενικότητά του;

2. Επίσης, η όλη δομή της ποινικής δί- κης παραλλάσσει και σε αυτόν τον αντιπρο- μοκρατικό νόμο (σχέδιο νόμου) μέσα από ρυθμίσεις που καθιστούν απολύτως αναπο- τελεσματική την υπεράσπιση του κατηγο- ρουμένου για αυτά τα αδικήματα. Οι διατά- ξεις για το σύστημα προστασίας μαρτύρων (άρθρο 9) προβλέπουν τη δυνατότητα να καταθέτει ο μάρτυρας κατηγορίας βιντεο- σκοπημένα ή με τηλεδιάσκεψη και όχι ζω- ντανά στο δικαστήριο, να μην καταγράφε- ται στην έκθεση εξέτασης το όνομά του κ.λπ. Η μη ζωντανή όμως εξέταση του μάρ- τυρα κατηγορίας ή η μη γνώση της ταυτότη- τάς του οδηγεί σε παρωδία εξέτασης μάρτυ- ρα, παρά το ότι η εξέταση του μάρτυρα κα- τηγोरίας αποτελεί ουσιαστικό περιεχόμενο του δικαιώματος υπεράσπισης του κατη- γουμένου κατά το άρθρο 6 παρ. 3 της Ευ- ρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Αν- θρώπου. Δημιουργείται δηλαδή πλαίσιο για την έκδοση *διατεταγμένων καταδικαστικών αποφάσεων* βάσει ανώνυμων καταθέσεων.

3. Η λήψη του DNA, η ανάλυσή του και η χρήση του ως αποδεικτικού υλικού εισά- γονται πανηγυρικά στην ελληνική ποινική νομοθεσία διά του τρομο-νόμου.

Παρά την τεκμηριωμένη άποψη ότι η διακρίβωση του εγκληματία δεν μπορεί θε- τικά να διακριβωθεί στη βάση της ανάλυσης του υλικού αυτού (παρά μόνο η αντίθετη εκδοχή, αυτή του μη εγκληματία), το σχέδιο εισάγει τη δυνατότητα υποχρεωτικής λήψης του υλικού και διαρκούς χρήσης του ως αποδεικτικού υλικού σε βάρος «υπόπτων» για την τέλεση κακούργημάτων με χρήση βίας ή εγκλημάτων που στρέφονται κατά της γενετήσιας ελευθερίας (ο «υπόπτος»: έννοια κλειδί πλέον, συγκροτητική ενός ποινικού συστήματος της «υποψίας» και του «περίγυρου» των εγκληματικών οργα- νώσεων, με στοιχεία που παραπέμπουν στο

εθνικοσοσιαλιστικό ποινικό δίκαιο⁶). Ο «υπόπτος» λοιπόν, ο ίδιος υπόπτος ο οποί- ος καταγράφεται από το «Σύστημα Πληρο- φοριών Σένγκεν», ο οποίος ενδέχεται να μην είναι καν κατηγορούμενος ακόμη, υπο- βάλλεται σε δικονομικό καταναγκασμό να παράσχει αυτό το υλικό κατά τη διάταξη άρθρου 6 Σχ. Ν., μετατρέπόμενος έτσι από υποκείμενο σε αντικείμενο της ποινικής διαδικασίας, παρά το ότι θεωρείται θεμε- λιώδης διάταξη του Συντάγματος ο σεβα- σμός της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 Συντ.). Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το δικαστικό συμβούλιο που διατάσσει τη λήψη του υλικού μπορεί να διατάξει (άρ- θρο 257Α παρ. 2 ΠΚ κατά το άρθρο 6 Σχ. Ν) τη μη καταστροφή του, «αν ο κατηγο- ρούμενος έχει καταδικασθεί και το συμβού- λιο κρίνει με ειδική αιτιολογία ότι η διατή- ρηση του γενετικού υλικού είναι αναγκαία για τη διαλεύκανση και άλλων αξιόποινων πράξεων που προβλέπονται στην προηγού- μενη παράγραφο».

4. Όσον αφορά τα δικαστήρια που εκδι- κάζουν τα παραπάνω αδικήματα, αυτά δεν είναι πλέον μικτά δικαστήρια ενόρκων (όπως προβλέπεται και από το Σύνταγμα για τα πολιτικά εγκλήματα και κατά κανό- να —αλλά όχι αποκλειστικά— για τα κα- κουργήματα), αλλά ποινικά δικαστήρια *αμιγώς επαγγελματιών δικαστών*, με την αιτιολογία ότι οι τακτικοί δικαστές δεν εκ- φοβίζονται από τους εγκληματίες αλλά και έχουν την πείρα για τις σύνθετες νομικά περιπτώσεις του νομοσχεδίου. Αφαιρείται έτσι η εγγύηση του ορκωτού δικαστή για τα αμιγώς πολιτικά αδικήματα (και είναι τέ- τοιο η κατάρτιση εγκληματικής οργάνωσης όταν αυτή έχει αμιγώς πολιτικά κίνητρα και οι ανθρωποκτονίες κ.λπ. δεν έχουν ακόμη τελεσθεί). Καταργείται ουσιαστικά στις πρακτικές της εκδηλώσεις η θεωρητι-

κοποίηση του *πολιτικού εγκληματία*, η οποία απέδιδε ευγενή κίνητρα σε αυτόν και γι' αυτό προσέφευγε στο λαϊκό δικαστή για να εξισορροπήσει την εκδικητικότητα της κρατικής εξουσίας απέναντί του⁷.

5. Τέλος, σημαντική πρέπει να θεωρηθεί η θεσμοθέτηση (ενιαία πλέον και κατά τρόπο κωδικοποιημένο) σοβαρών περιορισμών των δικαιωμάτων στο πλαίσιο ποινικής έρευνας και με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου (άρθρο 5 Σχ. Ν.): άρση απορρήτου επικοινωνιών, δράση κεκαλυμμένων κρατικών οργάνων (*agent provocateur*), καταγραφή με ειδικές συσκευές ήχου και εικόνας, συσχέτιση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η λήψη αυτών των μέτρων εμφανίζεται συνοδευόμενη από δικαστικές εγγυήσεις (λήψη μέτρου κατόπιν απόφασης δικαστικού συμβουλίου, προσωρινά κατ' εξαίρεσιν και από τον αρμόδιο εισαγγελέα ή ανακριτή), θέτει όμως σοβαρά ζητήματα ως προς τις ουσιαστικές της προϋποθέσεις. Κατ' αρχήν (α) «οι σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη από εγκληματική ένωση προσώπων» δε δηλώνουν αναγκαστικά τη *σχέση* του αποδέκτη του περιορισμού με αυτή την πράξη.

Πρόκειται λοιπόν για κατηγορούμενο, για ύποπτο ή απλώς για πρόσωπο σχετιζόμενο με αυτούς; Αν μάλιστα θεωρηθεί διαζευκτικώς επαρκής η δεύτερη προϋπόθεση («αν η εξάρθρωση της εγκληματικής ένωσης είναι διαφορετικά αδύνατη ή ουσιασώς δυσχερής»), δεν οριοθετείται καθόλου το πεδίο εφαρμογής των κρατικών παρακολούθησεων των επικοινωνιών, της κεκαλυμμένης δράσης κ.λπ. Βαδίζουμε λοιπόν σε μία «κοινωνία υπόπτων». Αλλά και σε μία σημαντική συστολή της έννοιας του τεκμηρίου αθωότητας.

Είναι γεγονός ότι τα περισσότερα από αυτά τα περιοριστικά μέτρα προβλέπονται

ήδη για συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων (βλ. άρθρα 4 και 5 ν. 2225/1994 περί «απορρήτου επικοινωνιών», άρθρο 6 παρ. 4 ν. 2713/1999 για την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛΑΣ κ.λπ.), πράγμα που δεν καθησυχάζει αλλά αντίθετα δείχνει τη σταδιακή και αποφασιστική υποχώρηση των ελευθεριών, παρά τα όσα οι απολογητές υποστηρίζουν. Όμως (και ανεξάρτητα από την κρίση περί συνταγματικότητας κάθε επιμέρους μέτρου) η *σωρευτική πρόβλεψη* και η ενδεχόμενη σωρευτική εφαρμογή τους —με δεδομένη και την αυταρχική προϊστορία των ελληνικών μηχανισμών ασφαλείας— είναι δεδομένο ότι θα δημιουργήσει όχι μόνο ένα πλέγμα *παραβασιολόγο και παραβατικό για τα ατομικά δικαιώματα, αλλά και έναν ποιοτικά νέο φραγμό για τη δυνατότητα συλλογικής δράσης όσων αμφισβητούν την κοινωνική τάξη πραγμάτων*. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι και εδώ προβλέπεται (άρθρο 4) η δυνατότητα χρήσης των εκ του μέτρου υλικών ως ερευνητικού και αποδεικτικού μέσου συνεχώς και για την εξακρίβωση και περαιτέρω αξιόποινων πράξεων.

Όσο για την περιφνημ ευρεία κεκαλυμμένη δράση των κρατικών οργάνων, αυτή καθαγιάζεται πλέον και παγιώνεται σε ένα ευρύτατο φάσμα περιπτώσεων, γίνεται κανόνας και επιταγή κρατικής δράσης. Ενώ αντίστοιχα, με πρόσχημα τη σωματεμπορία, παρέχεται άρση αξιοποιήσιμου και αναστολή απέλασης στους αλλοδαπούς οι οποίοι θα καταγγείλουν πράξεις του οργανωμένου εγκλήματος. Καταλαβαίνουμε βεβαίως σε τι είδους συναλλαγές μπορεί αυτό το μέτρο να οδηγήσει, με την εκμετάλλευση της θέσης των μεταναστών κ.λπ.

Ένα ποινικό σύστημα κρίσης και προληπτικής θωράκισης;

Η ειδική αντιτρομοκρατική νομοθεσία, όπου εισήχθη και εφαρμόστηκε για ικανό χρονικό διάστημα, έχει λειτουργήσει συμβολικά ως μία νομοθεσία κρίσης και ιδιόμορφης έκτακτης ανάγκης σε συνθήκες συνταγματικής συνέχειας. Αποτελεί δηλαδή την κορυφή του παγόβουνου, όπου μέσα από την υπερδιόγκωση πραγματικών ή φαντασιακών τρομοκρατικών κινδύνων υποδηλώνεται η ύπαρξη εστιών σύγκρουσης και η τάση απονομιμοποίησης παρόντων ή μελλοντικών δυναμικών κοινωνικής αμφισβήτησης και διαμαρτυρίας⁸. Όπου αυτές οι νομοθεσίες τέθηκαν με όρους διακομματικής συναίνεσης, παρέμειναν ακόμη και μετά την τυχόν εξάρθρωση οργανώσεων ως μία περίσσεια αντικοινωνικής κρατικής θωράκισης.

Σε μία ιστορική συγκυρία αποδόμησης κοινωνικών δικαιωμάτων, διακινδύνευσης συλλογικών πολιτικών δικαιωμάτων (όπως των δημόσιων συναθροίσεων) και νεοφιλελεύθερης προσαρμογής των δυτικών κοινωνιών, το παρόν σχέδιο νόμου αποτελεί εφαλτήριο όχι για την άρση των εγκληματικών συμπεριφορών, αλλά για την ηθική, ψυχολογική και πιθανότατα υλική τρομοκράτηση ευρέων τμημάτων της κοινωνίας. Είναι σχέδιο νόμου που κατατείνει όχι στην ανάσχεση αλλά στην παραγωγή τρομοκρατίας. Οι δημοκρατικοί πολίτες πρέπει να αντισταθούν στην επικείμενη ψήφιση του από μία συναινούσα (κατά τα φαινόμενα) κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Σημειώσεις

1. Βλ. και σε Δ. Μπelaντή, «Η μαζωμένη δημοκρατία - ο "εσωτερικός εχθρός" στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης», σε *Θέσεις* 53/1995, 54/1996.

2. Βλ. σε Πρακτικά Ολομέλειας Βουλής Απριλίου 1978, Πρακτικά Ολομέλειας Βουλής από 10/12-13/12/1990. Ιδίως εντοχες οι παρατηρήσεις κατά τη συζήτηση στην Ολομέλεια των βουλευτών Σ. Μπένου, Φ. Ιωαννίδη, Φ. Κουφέλη κ.ά.

3. Βλ. λ.χ. το άρθρο του *Επ. Βενιζέλου* με τον επίλογο αλλά και εύλογο τίτλο «Κοινωνία ισόππου» στην εφημερίδα *ΤΑ ΝΕΑ* 12/12/1990: «Το αντιτρομοκρατικό νομοσχέδιο είναι παρατλανητικό γιατί δημιουργεί την επικίνδυνη λήψη πως εάν ως τώρα υπήρχαν οι δικονομικές και άλλες δυνατότητες, που θεσπίζει το νομοσχέδιο, τότε θα είχαν ελπίσει οι τρομοκρατικές ενότητες. Αυτό είναι προφανές ότι δεν ισχύει. Κανείς αμώδιος δεν ισχυρίστηκε ότι παρεμποδίστηκε στο έργο του από τους νησιωμένους ούσιαστικούς και δικονομικούς ποινικούς κανόνες. Μπορεί έτσι να υποτεθεί ότι η αποδοχή του νομοσχεδίου θα αμβλύνει τα αντανάλαστα των αρμοδίων αρχών που επαναπαυμένες στο νέο νομικό τους εξοπλισμό θα συνεχίσουν να δοκιμάζουν την αξιοπιστία και το κέρος τους. Μόνο που η δοκιμασία αυτή είναι ταυτόχρονα και δοκιμασία του κράτους δικαίου». Ποιος θημάται σήμερα αυτές τις απόψεις στο κυβερνητικό κόμμα;

4. Βλ. και σε Ν. Τσόμσα, *Η κοινή τουρα της τρομοκρατίας*, Αθήνα 2000. Νέα Σιννορα. *Χέρμαν και Σάλλιβαν*, *Η βιομηχανία της τρομοκρατίας*, Αθήνα 1991. Το Ποντίκι.

4a. Βλ. και συνεντεύξη καθηγήτη Ι. Μανωλεδάκη σε *Ελευθεροτυπία* της 16-3-01.

5. Για τη μη ικανοποιητική οριοθέτηση του αδικήματος της «οργάνωσης» του οργανωμένου εγκλήματος ή της τρομοκρατίας στους παλαιότερους αντιτρομοκρατικούς νόμους βλ. σε Δ. Μπelaντή, «Αντιτρομοκρατική νομοθεσία και αρχή του κράτους δικαίου», Αθήνα 1997, *Δίκαιο και Οικονομία*.

6. Για τη χρήση των εννοιών του «κινδύνου» και της «ιστορίας» στο εθνικοσοσιαλιστικό ποινικό δίκαιο βλ. σε E. Fraenkel, *Der Doppelstaat-Justiz und Recht im Dritten Reich*, Darmstadt, 1940, 1984, με αναφορά ιδίως στις απόψεις των εθνικοσοσιαλιστών νομικών H. Huber, R. Freisler, E. Forsthoff κ.ά.

7. Ο νομικός της δεκαετίας του 1920 K. Τσονκάας, στο έργο του *Τα Οργανα Δικαστηρια*, Αθήνα 1929, εξιδανικεύει την «ειργνή μορφή του πολιτικού εγκλήματος» και την ανάγκη προστασίας του από την κρατική εξουσία ως ratio της ειδικής δοσιδικίας των οργάνων δικαστηρίων για τα πολιτικά εγκλήματα (σελ. 203 επ.).

8. Βλ. σε S. Scheerer, «Gestezgebung im Belagerungszustand», in E. von Blankenburg (hsg) *Politik der inneren Sicherheit*, Frankfurt a. Main, 1980. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η γερμανική αντιτρομοκρατική νομοθεσία του 1970 απάντησε τόσο σε ανοιχτές όψεις κρίσεις νομιμοποίησης στη γερμανική κοινωνία (π.χ. γερμανικός Μάης του 1968) όσο και στις λανθάνουσες ανασφάλειες της οικονομικής κρίσης και της αρχής αποδόμησης των μεταπολεμικών ισορροπιών. Το πραγματικό δυναμικό των «τρομοκρατών» (Μπάαντερ Μάινχοφ κ.λπ.) χρησίμευσε για να απονομιμο-

ποιήσει ένα πολύ ευρύτερο δυναμικό, το οποίο αμφισβητούσε τα μεταπολεμικά κοινωνικά συμβόλαια. Ομοίως, η δράση των Γερμανών αναρχικών στα 1870 χρησίμευσε στον Βίσμαρκ για να προωθήσει τους «Νόμους για τους Σοσιαλιστές» και να επιχειρήσει την απονομιμοποίηση ενός πολύ ευρύτερου δυναμικού κοινωνικής σύγχυσης. Με αυτή την έννοια η ειδική αντιτρομοκρατική νομοθεσία ως «κορυφή του παγόβουνου» υποδηλώνει ένα ευρύτερο (παρόν ή μελλοντικό) δυναμικό κοινωνικής αναταραχής.